

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SREDIŠNJA BOSNA / SREDNJOBOSANSKI KANTON
OPĆINA JAJCE
JU „Agencija za kulturno-povijesnu i prirodnu
baštinu i razvoj turističkih potencijala grada Jajca“
ID broj: 4236431200005

Broj: 01.1-49-166/19

U Jajcu, 30.04.2019. godine

- Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini
- Katoličkoj crkvi u Bosni i Hercegovini
- Članovima Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
- Zavodu za zaštitu spomenika pri Federalnom ministarstvu kulture i sporta
- Načelniku Općine Jajce
- Predsjedatelju Općinskog vijeća Jajce

PREDMET: Otvoreno pismo povodom sve češćih prijepora oko statusa nacionalnog spomenika „Crkve sv. Marije (prevorena u Fethija odnosno Sultan Sulejmanovu džamiju 1528. godine) sa Zvonikom sv. Luke“ u Jajcu

Poštovani,

s obzirom na sve češće spominjanje u javnosti Javne ustanove na čijem sam čelu i mene osobno, u kontekstu prijepora oko prošlog, sadašnjeg i budućeg statusa nacionalnog spomenika Bosne i Hercegovine naziva „Crkva sv. Marije (prevorena u Fethija odnosno Sultan Sulejmanovu džamiju 1528. godine) sa Zvonikom sv. Luke“, osjećam obvezu obratiti se javnosti i zainteresiranim stranama u ovom 'problemu' s pojašnjenjem uloge „Agencije za kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu i razvoj turističkih potencijala grada Jajca“ (Agencija) u cijeloj toj priči, te uputiti prijedlog vjerskim institucijama i svim drugim zainteresiranim stranama glede rješavanja ovog, svima očito osjetljivog pitanja.

Crkva sv. Marije sa Zvonikom sv. Luke u Jajcu proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, pod ovim nazivom, dana 21.01.2003. godine Odlukom Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine. Nakon navodnih prigovora od strane lokalnih predstavnika Islamske vjerske zajednice Jajce, dana 23.05.2007. godine, Povjerenstvo je donijelo Odluku o dopuni Odluke o proglašenju graditeljske cjeline – Crkva sv. Marije sa Zvonikom sv. Luke u Jajcu nacionalnim spomenikom BiH čime je promijenjen naziv ovog nacionalnog spomenika i od tada se u službenoj upotrebi koristi novi, prošireni naziv „Crkva sv. Marije (prevorena u Fethija odnosno Sultan Sulejmanovu džamiju 1528. godine) sa Zvonikom sv. Luke“.

Kroz više od 100 godina zakonska zaštita ovog spomenika bila je regulirana kako slijedi:

- Uspostavom vlasti Austro-Ugarske u BiH 1878. godine, ruševina crkve/džamije je ostala bez nominalnog vlasnika, te je 1892. godine od strane austrougarske uprave zakonom od 27.06.1892. godine, proglašena spomenikom kulture i data na čuvanje Zemaljskom muzeju u Sarajevu.
- Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR BiH u Sarajevu, od 28.12.1951. godine, kompleks Tornja sv. Luke sa ostacima Crkve sv. Marije zaštićen je kao spomenik kulture, a Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture NR BiH u Sarajevu, od 19.04.1962. godine, kompleks Tornja sv. Luke sa ostacima Crkve sv. Marije upisan je u Registr nepokretnih spomenika kulture pod registarskim brojem 221.

- Prostorni plan BiH, u sklopu separata Prostornog plana Prirodne i kulturno-historijske vrijednosti (Sarajevo, kolovoza 1980. godine) svrstao je Crkvu sv. Luke u I kategoriju objekata od nacionalnog značaja.
- Urbanistički zavod BiH kao nositelj izrade Prostornog plana Jajca, 1988. godine, u sklopu Prijedloga plana dao je spisak 74 pojedinačna spomenika i manje cjeline, a među njima i Crkva i Toranj sv. Luke na k.č. br. 989, k.o. Jajce I, na kojima se sprovodi režim prethodne zaštite.

Dakle, od 1892. godine ovaj objekat uživa najviši stupanj zaštite kao spomenik kulture, te se od tog vremena vodi pod imenom Crkva sv. Marije ili Toranj sv. Luke s ostacima Crkve sv. Marije, sve do promjene službenog naziva nacionalnog spomenika od 2007. godine.

Kao što se može vidjeti iz svega gore pobrojanog, ovaj spomenik kulture pod zaštitom je države više od 125 godina te je država (od Austro-Ugarske do danas) provodila sva istraživanja, konzervatorske radove, rekonstrukcije i zaštitu. Austro-Ugarska je ovaj spomenik kulture upisala u zemljische knjige kao javno dobro pod pokroviteljstvom Zemaljskog muzeja, a prilikom uspostave prve gruntovnice 1898. godine austrougarske vlasti su ga upisale kao vlasništvo „Sjedinjenih vakufa u Jajcu“, pragmatično kako bi izbjegli međuvjerske netrpeljivosti ali i ublažili otpor lokalnog muslimanskog stanovništva prema okupatoru. Vlasti socijalističke BiH osnažile su status ovog spomenika kulture u smislu „općedruštvenoga dobra“ te su proveli više arheoloških istraživanja i zaštitnih mjera.

Po stjecanju neovisnosti, današnja država Bosna i Hercegovina nastavila je s brigom o očuvanju spomenika kulture i druge kulturno-povijesne i prirodne baštine kroz Povjerenstvo za zaštitu nacionalnih spomenika (uspostavljeno Daytonskim mirovnim sporazumom) i druge institucije na nižim razinama vlasti. U Jajcu je osnovana općinska javna ustanova „Agencija za kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu i razvoj turističkih potencijala grada Jajca“ kako bi na lokalnoj razini skrbila o našoj bogatoj kulturno-povijesnoj i prirodnoj baštini.

Agencija je osnovana 2007. godine od strane Općinskog vijeća Jajce, te u njenom Statutu, između ostalog stoji: „*Javna ustanova obavlja stručne poslove koji se odnose na zaštitu, obnovu, rekonstrukciju i prezentaciju kulturno-povijesne i prirodne baštine i razvoj turističkih potencijala grada Jajca i s njima povezane određene upravne poslove čija priroda i način izvršenja zahtijevaju osnivanje Javne ustanove, uz samostalnost njezinog rada...*“.

Briga o svim nacionalnim spomenicima u Jajcu, uključujući i „Crkvu sv. Marije (prevorena u Fethija odnosno Sultan Sulejmanovu džamiju 1528. godine) sa Zvonikom sv. Luke“ obveza je, ne samo Agencije, već svih građana Jajca budući se radi o našem zajedničkom kulturno-povijesnom naslijeđu.

Točne su tvrdnje pojedinih sudionika rasprave o ovom problemu da Agencija od dana osnivanja nikada nije dobila formalni akt od strane Općinskog vijeća kojim joj se crkva/džamija daje na upravljanje, kao ni za bilo koji drugi od 30 nacionalnih spomenika, jer Osnivač, očito, nije smatrao da ima potrebe za tim nakon donošenja Statuta Agencije u kojoj su određene njene nadležnosti.

Prije moga dolaska na čelo Agencije, dvoje direktora bilo je iz reda bošnjačkog naroda i oni su udarili temelje ovoj ustanovi koja ima velike razvojne mogućnosti. Sve što sam zatekao u Agenciji produkt je njihovog višegodišnjeg rada. Zatekao sam i ključeve crkve/džamije, jer je Agencija brinula o održavanju tog nacionalnog spomenika, kao što brine i sada i brinut će sve dok se ne doneše neka drugačija odluka.

Slanje ultimativnog dopisa od strane Medžlisa islamske zajednice Jajce, neposredno nakon moga dolaska na čelo Agencije, u kojem mi se daje rok od sedam dana za predavanje ključeva crkve/džamije smatram nekorektnim potezom prema meni osobno jer me se na taj način željelo staviti pred iskušenje da moram donijeti odluku koja izlazi izvan okvira mojih nadležnosti. Ako su htjeli ključeve, onda su ih mogli tražiti od mojih prethodnika Bošnjaka na čelu Agencije, jer se ovako može steći dojam da je zahtjev motiviran mojom nacionalnošću. Iskreno se nadam da nije tako.

U posljednjem članku objavljenom na ovu temu u zagrebačkom Jutarnjem listu navedeno je da „efendija Zehrudin Hadžić polaze na nju pravo “de jure”, ključeve mu ne da šef gradske Agencije Anto Brtan koji njom upravlja iako ga Grad formalno za to nije ovlastio...“.

Neupućeni čitatelj bi iz ovoga mogao zaključiti da glavni problem leži u meni osobno i Agenciji.

Ja sam u odgovoru na dopis Medžlisa IZ Jajce naglasio, a to ponavljam i sada, da nemam ni pravo ni obvezu predati im ključeve jer ih od njih nisam niti dobio. Agencija je posljednji zakoniti mirni posjednik ovog nacionalnog spomenika i tako će ostati sve dok neka nadležna institucija ne doneše drugačiju odluku. Po svemu sudeći, to bi trebala biti zadaća Suda budući da je glavni imam Zehrudin ef. Hadžić javno priopćio da me je tužio (nisam siguran je li mene osobno ili Agenciju).

I prije nego što sam dobio zahtjev Medžlisa IZ Jajce da im predam ključeve, u javnim istupima sam naglašavao da vjerske zajednice (katolička i islamska) trebaju uložiti napore na rješavanju ovog problema, kako on ne bi bio kamen spoticanja između Bošnjaka i Hrvata u Jajcu. Posebno bi bilo neprimjereni da netko na ovom problemu pokušava prikupiti političke poene, jer ima puno važnijih stvari u našoj lokalnoj zajednici gdje bi mogli utrošiti energiju. Poznato nam je da su dogodine lokalni izbori i bojim se da bi ova tema mogla biti potencirana od strane nekih aktualnih ili budućih političara.

Svi koji posjete zidine ovog nacionalnog spomenika mogu se uvjeriti u kakvom je on stanju. Bio je i u još gore nego što je Agencija počela voditi računa o njegovom održavanju. Volio bih kada bi netko naveo primjer, u zadnjih 100-tinjak godina, da je Islamska zajednica u Jajcu poduzela bilo kakvu aktivnost na čišćenju unutrašnjeg ili vanjskog dijela ove crkve/džamije. Nisu se niti iz crkvenih krugova pretrgli po tom pitanju, osim što je FRAMA zadnjih 10-tak godina povremeno angažirala mlade na čišćenju ovog objekta. Stoga je malo neobično vidjeti kako se danas neki strastveno zalažu za „očuvanje“ ovog nacionalnog spomenika.

Svi se slažemo u jednoj ključnoj činjenici: da je ovaj objekat prvo bio crkva, a potom džamija te da je danas samo ruševina kojoj prijeti dalje urušavanje. Neki pokušavaju polemizirati oko toga čija je to bila crkva, premda povijesne činjenice u tom smislu ne ostavljaju prostora dvojbama. Stoga smatram da bi taj dio posla trebalo ostaviti povjesničarima.

S obzirom na sve specifičnosti naše lokalne zajednice, kao i naše zajedničke domovine Bosne i Hercegovine, moramo tražiti kompromise kako bi nam svima bilo ljepše i bolje. Isto vrijedi i za ovaj problem, koji bi dugoročno mogao opteretiti budućnost naših sugrađana i skrenuti nam pažnju s puno važnijih tema.

S najiskrenijom željom da ova crkva/džamija u budućnosti bude mjesto susreta i tolerancije, a ne razdora i netrpeljivosti, potrebno je da se najviše razine, prije svega vjerske, uključe u iznalaženje najprikladnijeg rješenja (koje će biti prihvaćeno, posebno među našim sugrađanima), te u tom smislu dajem svoj mali doprinos pokretanju dijaloga na tu temu i predlažem:

- **da se u ime naše zajedničke prošlosti, a posebno budućnosti, ova tema isključi iz dnevno-političkih rasprava i da se njome, u prvom redu, bave poglavari islamske i katoličke vjerske zajednice u BiH;**
- **da vjerske zajednice ŽURNO pokušaju naći model upravljanja nad ovim objektom ili da se doneše odluka da se on daje na privremeno upravljanje Povjerenstvu za zaštitu nacionalnih spomenika BiH ili Zavodu za zaštitu spomenika, odnosno lokalnoj javnoj ustanovi ovlaštenoj za brigu o nacionalnim spomenicima, do donošenja konačnog rješenja;**
- **da se vanjski dio crkve/džamije obnovi u izvornom obliku, a da se unutrašnji dio uredi na način kako su ga koristile obje vjerske zajednice u različitim vremenskim periodima i da on bude trajni svjedok našeg suživota u različitosti;**
- **da svaka vjerska zajednica u tom objektu može obavljati vjerske obrede u određenim prigodama, kako i kada se one dogovore, i da na taj način iz kraljevskog grada pošaljemo poruku mira, međuvjerske i međunacionalne tolerancije;**

- da se što prije traži povrat posmrtnih ostataka (kostiju) izvađenih prilikom arheoloških istraživanja 2008. godine i odvezeni na analizu u Sarajevo, te da se potom pristupi konzervaciji grobova u kojima je sahranjena jajačka vlastela, naši zajednički pretci, jer stanje u kojem se grobovi sada nalaze šalje ružnu sliku o svima nama;
- da se na prostoru ispred crkve/džamije postavi spomen ploča koja će svjedočiti da je na tom mjestu krunjen naš posljednji kralj i da je tim činom Bosna prvi put dobila međunarodno priznanje svoje državnosti;
- da se i s pravoslavnom vjerskom zajednicom u Bosni i Hercegovini razgovara na ovu temu jer je posljednji bosanski kralj Stjepan Tomašević bio i posljednji srpski despot, a njegova supruga, kćerka srpskog despota Lazara Brankovića u miraz je donijela moći Sv. Luke Evangeliste po kojima je zvonik uz crkvu dobio i ime;
- da se putem lokalnih medija provede anketa kako bi se i građani izjasnili o ovom pitanju i da im se pruži mogućnost da daju svoj doprinos u donošenju prihvatljivog rješenja za ovaj problem, s obzirom da je većini građana Jajca u interesu miran i dostojanstven život u kraljevskom gradu, liшен nepotrebnih tenzija i netolerancije;
- da JU „Agencija“ u prikladnom roku, u suradnji s vjerskim zajednicama i akademskim institucijama, pristupi organiziranju Okruglog stola na temu: „Crkva sv. Marije/Fethija džamija – kulturno-povijesni značaj, stanje i perspektive“.

Čvrsto uvjeren da je dijalog jedini ispravan put rješavanja svih problema koji opterećuju naše društvo i da isključivo kroz zajednički rad možemo doći do rješenja koja će nas voditi u bolju budućnost, sve Vas srdačno pozdravljam i pozivam na suradnju u traženju pravog odgovora na ovaj problem čijim ćemo rješavanjem umjesto poruke mržnje i netolerancije poslati poruku mira i suživota.

S poštovanjem,

